

สถานภาพการวิจัยวรรณกรรมท้องถิ่นภาคตะวันออกของไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2510 – 2567¹
THE STATUS OF RESEARCH ON THE EASTERN FOLK LITERATURE SINCE 1967 -
2024

ณัฐา คำชู²

Nattha Khamchoo

Article History

Received 13-05-2025; Revised: 20-10-2025; Accepted: 24-12-2025

<https://doi.org/10.14456/issc.2025.61>

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการสังเคราะห์งานวิจัยที่ใช้วรรณกรรมท้องถิ่นในภาคตะวันออกของประเทศไทย 7 จังหวัด ได้แก่ สระแก้ว ปราจีนบุรี ฉะเชิงเทรา ชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด เป็นข้อมูลในการวิจัย โดยรวบรวมวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท ปริญญาเอก บทความวิจัยและรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ที่ใช้วรรณกรรมท้องถิ่นภาคตะวันออกเป็นข้อมูลและเผยแพร่ระหว่างปี พ.ศ. 2510 - พ.ศ. 2567 สืบค้นข้อมูลจากฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ โครงการเครือข่ายห้องสมุดแห่งประเทศไทย คลังข้อมูลงานวิจัยไทย และฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์ของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ นำข้อมูลมาจัดกลุ่ม วิเคราะห์ สังเคราะห์ นำเสนอ ผลด้วยการพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบงานวิจัย จำนวน 51 เรื่อง จากสถาบัน 13 แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน หรือมหาวิทยาลัยบูรพา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ มหาวิทยาลัยอินเดียนา และกรมส่งเสริมวัฒนธรรม สาขาวิชาที่ทำวิจัย ได้แก่ สาขาวิชาภาษาไทย จารึกภาษาไทย ไทยศึกษา หลักสูตรและการสอน คติชนวิทยา มัธยมศึกษา พัฒนศึกษา วัฒนธรรมศึกษา ศิลปกรรม (มานุษยดุริยางวิทยา) การสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง การสอนภาษาไทย และรายงานวิจัยของอาจารย์และนักวิจัย ประเด็นหัวข้อที่นิยมศึกษา ได้แก่ การวิเคราะห์ด้านสังคม องค์ประกอบวรรณกรรม การรวบรวม จำแนกประเภท หรือจัดแบบเรื่อง การปริวรรตต้นฉบับเอกสารตัวเขียน บทบาทหน้าที่ การวิจัยเชิงประวัติ การเปรียบเทียบ การวิจัยเชิงทดลอง และการวิจัยกระบวนการสืบทอด พัฒนา ประยุกต์ใช้ และต่อยอดวรรณกรรม ทำ

¹ บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “สถานภาพและแนวทางการวิจัยวรรณกรรมท้องถิ่นภาคตะวันออก” ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย จากเงินรายได้ของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567

This research article is a part of the research project entitled “The status and trend of research on the Eastern folklore” whose financial support was from the budget of academic year 2024 of Faculty of Humanities and Social Sciences, Burapha University

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์, ดร., คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Asst. Prof., Ph.D, Faculty of Humanities and Social Sciences, Burapha University.

E – mail: nattha@go.buu.ac.th *Corresponding author

ให้เห็นสถานภาพและทิศทางการวิจัยอันอาจส่งผลต่อการอนุรักษ์และพัฒนาอัตลักษณ์ของภูมิภาคตะวันออก เติบโตมองค
ความรู้เกี่ยวกับสถานภาพการวิจัยและต่อยอดการวิจัยวรรณกรรมท้องถิ่นให้สมบูรณ์ขึ้น

คำสำคัญ: สถานภาพการวิจัย; วรรณกรรมท้องถิ่น; วรรณกรรมท้องถิ่นภาคตะวันออก

ABSTRACT

This study synthesizes research works utilizing local literature from seven provinces in Thailand's Eastern region—Sa Kaeo, Prachinburi, Chachoengsao, Chonburi, Rayong, Chanthaburi, and Trat—as their data sources. The studied works include master's theses, doctoral dissertations, research articles, and full research papers published between 1967 and 2024, drawn from electronic databases such as the Thai Library Integrated System (ThaiLIS), the Thai National Research Repository, and various university archives. The exploration found 51 works from 13 institutions, including Srinakharinwirot University, Bangsaen Campus or Burapha University, Chulalongkorn University, Srinakharinwirot University, Rambhai Barni Rajabhat University, Silpakorn University, Mahidol University, Kasetsart University, Ramkhamhaeng University, Sukhothai Thammathirat Open University, Huachiew Chalermprakiet University, Rajabhat Rajanagarindra University, Indiana University, and the Department of Cultural Promotion. The research spans multiple disciplines, including Thai language, Thai epigraphy, Thai studies, curriculum and instruction, folklore, secondary education, development studies, cultural studies, ethnomusicology, using Thai as a second language, Thai teaching, and research papers. Common research themes include analysis of social issues, literary elements, genre classification, manuscript transliteration, literature roles, historical studies, comparative studies, experimental research, and literature transmission, development, application, and advancement. This synthesis offers an overview of the status of research on local Eastern literature, which supports future efforts to conserve and advance local literary knowledge.

Keywords: Status of research; Local literature; Eastern folk literature

1. บทนำ

วรรณกรรมท้องถิ่นเป็นผลผลิตทางภูมิปัญญาของนักปราชญ์และผู้รู้พื้นบ้าน (Punnotoke, 2000) แต่งและถ่ายทอดเรื่องราวเกี่ยวกับท้องถิ่น เช่น ประวัติศาสตร์ คติความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม ตำนานสถานที่ ตำนานบุคคล คำสอนต่าง ๆ รวมถึงเหตุการณ์ ความรู้สึกนึกคิดของคนในท้องถิ่น (สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2565) อันเป็นการสนองความต้องการของสังคมมนุษย์ทั้งด้านความบันเทิงใจ ให้สาระความรู้ และคติสอนใจ (Punnotoke, 2000) โดยถ่ายทอดสืบต่อกันมาหลายชั่วอายุคน ทั้งในรูปแบบวรรณกรรมมุขปาฐะ ลายลักษณ์ และผสมผสานซึ่งประพันธ์ด้วยร้อยแก้วหรือร้อยกรอง อีกทั้งถ่ายทอดด้วยภาษา ตัวอักษร และฉันทลักษณ์ที่นิยมในแต่ละท้องถิ่น

การศึกษาและวิจัยวรรณกรรมท้องถิ่นในประเทศไทยเริ่มเป็นระบบชัดเจนเมื่อปี พ.ศ. 2502 โดยสถาบันอุดมศึกษาของไทย มีนักวิชาการในขณะนั้น เช่น กุหลาบ มลลิกะมาส ได้นำแนวคิดจากตะวันตกมาศึกษาวรรณกรรมพื้นบ้าน (Chucheun, 2007) และราวปี พ.ศ. 2508 หลักสูตรวิทยาลัยครูได้ให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้เกิดกระบวนวิชา

คติชนวิทยาและภาษาล้าน ปี พ.ศ. 2518 มีการเพิ่มกระบวนการวรรณกรรมท้องถิ่น ในขณะเดียวกันหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิตในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ก็เริ่มให้ความสำคัญกับเรื่องราวและข้อมูลท้องถิ่น นับเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้นักวิชาการสนใจศึกษาและวิจัยเรื่องราวของท้องถิ่นมากขึ้น (Punnotoke, 2000) และเริ่มมีการศึกษาวรรณกรรมท้องถิ่นอย่างจริงจังในฐานะที่เป็นศาสตร์หรือสาขาวิชาหนึ่งของวิชาคติชนวิทยา (Chucheun, 2007) ในหลักสูตรระดับอนุปริญญา ปริญญาตรี ปริญญาโท ทั้งมีผลงานวิชาการเผยแพร่หลายลักษณะ ทั้งที่เป็นงานวิจัย วิทยานิพนธ์ และบทความวิชาการต่าง ๆ ปรากฏทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค (Damsri, 2011)

สำหรับการจัดกลุ่มวรรณกรรมท้องถิ่นของไทยที่ผ่านมานั้นนิยมแบ่งเป็น 4 กลุ่มตามภูมิภาค ได้แก่ วรรณกรรมท้องถิ่นภาคเหนือ ภาคอีสาน ภาคใต้ และภาคกลาง สัมพันธ์กับถ้อยคำภาษาที่ใช้และตามเขตวัฒนธรรมหรือแหล่งสร้างสรรค์ผลงาน (Punnotoke, 2000) ทำให้การศึกษาวรรณกรรมท้องถิ่นจำกัดอยู่เฉพาะใน 4 ภูมิภาคนี้ ในขณะที่ปัจจุบันการแบ่งภูมิภาคของไทยตามเกณฑ์ของคณะกรรมการภูมิศาสตร์แห่งชาติภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติได้แบ่งประเทศไทยออกเป็น 6 ภูมิภาค คือ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ ภาคตะวันตก และภาคตะวันออกเฉียง โดยได้อาศัยเกณฑ์ด้านลักษณะภูมิประเทศและลักษณะภูมิอากาศ วัฒนธรรมด้านเชื้อชาติ ภาษา และความ เป็นอยู่ของผู้คนในท้องถิ่น (Office of the Royal Society, 2024) ซึ่งอาจนำไปสู่การกำหนดขอบเขตในการพัฒนาเชิงพื้นที่ ด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา อันจะทำให้แต่ละพื้นที่เกิดศักยภาพในการพัฒนาต่อไป

เป็นที่น่าสังเกตว่าการศึกษาและวิจัยวรรณกรรมท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงนั้น เนื่องจากภูมิภาคตะวันออกเฉียงแต่เดิมถือเป็นส่วนหนึ่งของภาคกลาง การวิจัยวรรณกรรมท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงจึงถูกรวมเป็นส่วนหนึ่งของวรรณกรรมท้องถิ่นภาคกลางไปด้วย ทำให้การวิจัยสถานภาพหรือภาพรวมของวรรณกรรมท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงไม่มีการศึกษาวิจัยอย่างเฉพาะเจาะจง ทั้งที่ภูมิภาคตะวันออกเฉียงนับเป็นภูมิภาคที่สำคัญ มีลักษณะเฉพาะ ทั้งทางด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน ชชาติพันธุ์ เศรษฐกิจ ภาษา สังคม วัฒนธรรม เป็นต้น ซึ่งอาจทำให้วรรณกรรมท้องถิ่นซึ่งเป็นมรดกภูมิปัญญาของบรรพบุรุษและเป็นเอกลักษณ์ประจำถิ่นสูญหายไป รวมทั้งขาดการวิจัยต่อยอดในอนาคต

การศึกษาสถานภาพการวิจัยวรรณกรรมท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงจึงนับว่ามีความสำคัญ หากมีการรวบรวมและสังเคราะห์งานวิจัยที่ใช่วรรณกรรมท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเป็นข้อมูลในการวิจัยจะทำให้เข้าใจสถานการณ์การวิจัย และสามารถสำรวจข้อมูลรวมทั้งวิเคราะห์แนวทางการวิจัยวรรณกรรมท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงที่ยังมิได้มีการศึกษาวิจัยและเผยแพร่ให้เป็นที่รู้จักได้ งานวิจัยนี้จึงน่าจะเป็นส่วนหนึ่งที่เติมเต็มองค์ความรู้เกี่ยวกับสถานภาพการวิจัยวรรณกรรมท้องถิ่นให้สมบูรณ์ขึ้น อันอาจส่งผลต่อการอนุรักษ์และพัฒนาอัตลักษณ์ของภูมิภาคตะวันออกเฉียงของประเทศไทย ทั้งยังสามารถวิจัยต่อยอดในด้านอื่น ๆ ต่อไปได้

2. วัตถุประสงค์

เพื่อสังเคราะห์สถานภาพการวิจัยวรรณกรรมท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงตั้งแต่ปี พ.ศ. 2510 – 2567 ในด้านสถาบันสาขาวิชา และประเด็นหัวข้อในการวิจัย

3. การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยนี้มีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เอกสารที่ให้ความรู้เกี่ยวกับวรรณกรรมท้องถิ่น และงานวิจัยเกี่ยวกับสถานภาพหรือภาพรวมการวิจัยวรรณกรรมท้องถิ่น ดังนี้

1. เอกสารที่ให้ความรู้เกี่ยวกับวรรณกรรมท้องถิ่น

ความหมายและลักษณะของวรรณกรรมท้องถิ่น

วรรณกรรมท้องถิ่นอาจเรียกว่าวรรณกรรมชาวบ้านหรือวรรณกรรมพื้นบ้าน มีนักวิชาการให้ความรู้และนิยามความหมายไว้คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ (Punnotoke, 2000) ให้ความหมายของวรรณกรรมท้องถิ่นว่าเป็นผลผลิตทางภูมิปัญญาของนักปราชญ์หรือผู้รู้พื้นบ้านที่สร้างสรรค์ขึ้นเพื่อสนองความต้องการของมนุษย์ในด้านความบันเทิงใจ สารความรู้ และคติสอนใจ หมายรวมถึงวรรณกรรมมุขปาฐะและวรรณกรรมลายลักษณ์ที่เล่าสืบทอดต่อกันมา นิยมบันทึกด้วยภาษา อักษร และฉันทลักษณ์ที่นิยมในท้องถิ่น เพื่อใช้ขับ อ่าน หรือเป็นตัวบทสำหรับการแสดงพื้นบ้าน เช่นเดียวกับ (Chumpol, 2015) ที่กล่าวถึงวรรณกรรมท้องถิ่นว่าเป็นเรื่องที่เล่าสืบทอดกันมาแล้วมีการบันทึกเป็นลายลักษณ์รูปแบบร้อยแก้วและร้อยกรอง วรรณกรรมท้องถิ่นช่วยในการศึกษาด้านภาษาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และทำให้ทราบถึงขนบธรรมเนียมประเพณีของแต่ละท้องถิ่น นอกจากนี้ (Office of the Royal Society, 2017) ได้ให้ความหมายของวรรณกรรมชาวบ้านไว้ในพจนานุกรมศัพท์วรรณกรรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (แก้ไขเพิ่มเติม) ว่าหมายถึงผลงานสร้างสรรค์ของชาวบ้านที่ไม่รู้หนังสือแต่เล่าสืบทอดมา และกลายเป็นวรรณกรรมลายลักษณ์เมื่อมีผู้รวบรวมและบันทึกเรื่องไว้เป็นลายลักษณ์อักษร หมายรวมถึงเพลง นิทาน ตำนาน ลำนำ เรื่องปรัมปรา บทละคร สุภาษิต คำทาย และคาถาอาคมที่สร้างสรรค์ในหมู่ชาวบ้าน สรุปได้ว่าวรรณกรรมท้องถิ่น วรรณกรรมชาวบ้าน หรือวรรณกรรมพื้นบ้าน เป็นผลผลิตของปราชญ์ ผู้รู้ หรือชาวบ้านในท้องถิ่น ทั้งในรูปแบบร้อยแก้วและร้อยกรอง สืบทอดต่อกันมาด้วยการเล่าปากต่อปากและบันทึกเป็นลายลักษณ์ ด้วยภาษา อักษร และฉันทลักษณ์ที่นิยมในแต่ละท้องถิ่น เพื่อใช้ขับ อ่าน หรือบันทึกเรื่องราวต่าง ๆ

ประเภทของวรรณกรรมท้องถิ่น

Praiwan (2008) แบ่งประเภทวรรณกรรมท้องถิ่นโดยพิจารณาตามเกณฑ์ต่าง ๆ เช่น การแบ่งตามเขตพื้นที่ แบ่งได้ 5 ประเภท คือ วรรณกรรมท้องถิ่นภาคเหนือหรือวรรณกรรมล้านนา วรรณกรรมท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือวรรณกรรมอีสาน วรรณกรรมท้องถิ่นภาคกลาง วรรณกรรมท้องถิ่นภาคตะวันออก และวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ หรือบักษ์ใต้ หากแบ่งตามลักษณะการถ่ายทอด แบ่งได้ 2 ประเภท คือ วรรณกรรมมุขปาฐะและวรรณกรรมลายลักษณ์ แบ่งตามลักษณะคำประพันธ์ แบ่งได้ 2 ประเภท คือ วรรณกรรมร้อยแก้วและร้อยกรอง แบ่งตามเนื้อเรื่อง แบ่งได้ 7 ลักษณะ คือ วรรณกรรมศาสนา วรรณกรรมประเพณี วรรณกรรมยอพระเกียรติ วรรณกรรมตำรา วรรณกรรมนิราศ วรรณกรรมบันเทิง และวรรณกรรมเบ็ดเตล็ด หากแบ่งตามลักษณะของข้อมูล แบ่งได้ 7 ประเภท คือ นิทานพื้นบ้าน สุภาษิต คำพังเพย ปริศนา คำทาย เพลงพื้นบ้าน ข้อห้ามคำสอน บททำขวัญ และภูมินาม สอดคล้องกับ Department of Cultural Promotion (2016) ที่แบ่งวรรณกรรมท้องถิ่นเป็น 7 ประเภท คือ นิทานพื้นบ้าน ตำนานพื้นบ้าน บทสวดหรือบทกล่าวในพิธีกรรม บทร้องพื้นบ้าน สำนวนภาษิต ปริศนาคำทาย และตำราที่บันทึกองค์ความรู้ไว้ในเอกสารโบราณ

2. งานวิจัยเกี่ยวกับสถานภาพหรือภาพรวมการวิจัยวรรณกรรมท้องถิ่น

ด้านการศึกษาสถานภาพการวิจัยวรรณกรรมท้องถิ่นนั้นมีการประชุมวิชาการ “วรรณกรรมท้องถิ่น: จากวันวานถึงวันหน้า” จัดโดยโครงการวิจัยไทยศึกษานานาชาติเพื่อการพัฒนาสังคมไทย (ENITS) สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ 14 ธันวาคม 2561 Prangwatana (2018) ได้เสนอบทความเรื่องสามทศวรรษแห่งวรรณกรรมล้านนาศึกษา (พ.ศ. 2530 - 2560) กล่าวถึงการศึกษาภาพรวมของวรรณกรรมท้องถิ่นในยุคบุกเบิกปรากฏการศึกษาของประคอง นิมมานเหมินท์ มณี พยอมยงค์ และสิงขะ วรรณสัย ซึ่งเป็นงานเชิงสำรวจรวบรวม ปิรวรรต มิ่งงานศึกษาวิเคราะห์ยังไม่มาก ช่วงปี พ.ศ. 2530 - 2560 เมื่อภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เปิดหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาและวรรณกรรมล้านนา (ปิดหลักสูตรปี พ.ศ. 2557) มีวิทยานิพนธ์ด้านวรรณกรรมล้านนา จำนวน 50 เรื่อง นอกจากนี้การเปิดหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจารึกภาษาไทยของมหาวิทยาลัยศิลปากร และหลักสูตรบัณฑิตศึกษาภาควิชาภาษาไทยของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นต้น ทำให้มีวิทยานิพนธ์ด้านวรรณกรรมล้านนาจำนวนหนึ่ง งานวิจัยในช่วงสามทศวรรษดังกล่าวมีพัฒนาการที่น่าสนใจ มีการค้นพบต้นฉบับวรรณกรรมใหม่ ๆ การปริวรรต การชำระ การวิเคราะห์

วิจารณ์เชิงวรรณกรรมศึกษา การแสวงหาแนวคิดทฤษฎีทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มาปรับใช้ในการตีความตัวบท มุ่งค้นหาลักษณะเด่น ความหมาย ภูมิปัญญาและคุณค่า

ในขณะที่ Hongsuwan (2018) ศึกษาการถอดบทเรียนวรรณกรรมอีสานศึกษา: มองเส้นทางจากอดีตสู่อนาคต พบว่าการศึกษาวรรณกรรมอีสานแบ่งเป็น 3 ช่วง ช่วงแรกเป็นงานวิจัยระหว่างปี พ.ศ. 2520 - 2550 เน้นการศึกษาเชิงวรรณกรรมและปริวรรตตัวบท ช่วงที่สองคืองานวิจัยระหว่างปี พ.ศ. 2551 - 2560 เป็นการวิจัยที่ใช้แนวทางหลากหลายมากขึ้น นำแนวคิดทฤษฎีเชิงบทบาทหน้าที่หรือแนวคิดทางสังคมศาสตร์อื่น ๆ มาใช้เป็นเครื่องมือวิเคราะห์ตีความข้อมูล แต่แนวทางวิจัยเดิมก็ยังคงได้รับความนิยมควบคู่กันไป ช่วงที่สามนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2561 เป็นต้นไป คาดว่าทิศทางและแนวโน้มการวิจัยวรรณกรรมอีสานจะมีเพิ่มมากขึ้น โดยมุ่งนำแนวคิดหลังสมัยใหม่ การเปรียบเทียบแบบข้ามศาสตร์และข้ามชาติมาประยุกต์ใช้

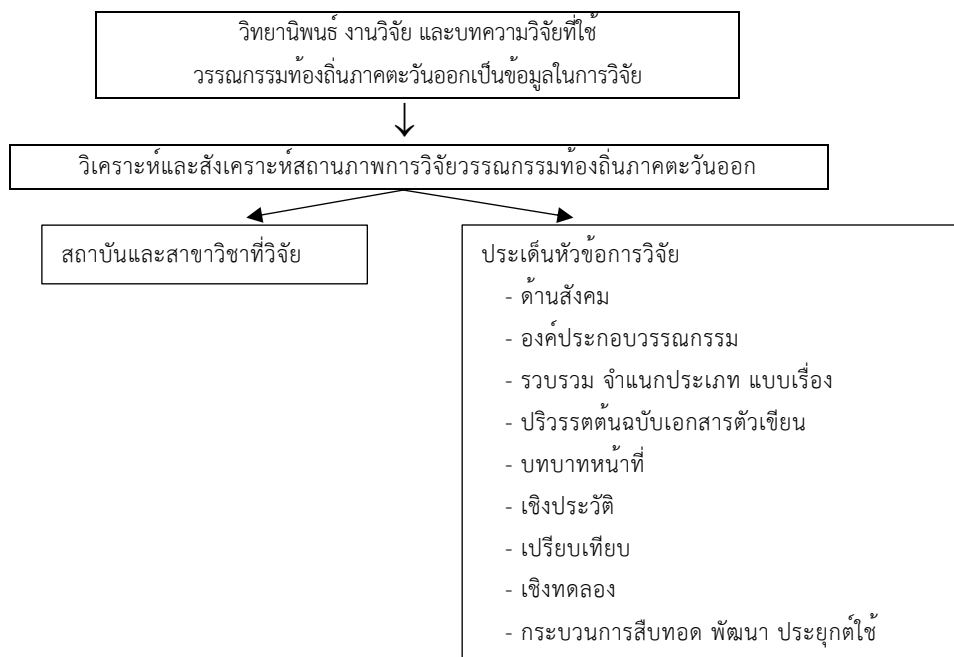
ส่วน Jeennoon (2018) ศึกษาทิศทางการทำวิจัยวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ในรอบสองทศวรรษ (พ.ศ. 2540 - 2560) พบว่ามีงานวิจัย 133 เรื่อง จาก 24 สถาบัน 25 หลักสูตร ประเภทข้อมูลที่นำมาวิจัยมากที่สุดคือกลุ่มนิทานและศาสนา ประเด็นการวิจัยที่ได้รับความนิยมมากที่สุดคือ การวิจัยองค์ประกอบวรรณกรรม โดยทิศทางการวิจัยมุ่งวิเคราะห์ตัวบทวรรณกรรมมากกว่าการเชื่อมโยงกับบริบทสังคมหรือนำทฤษฎีมาอธิบายตัวบท ส่วนการวิจัยในอนาคตผู้วิจัยเสนอแนะว่าควรใช้ระเบียบวิธีวิจัยที่หลากหลาย บูรณาการความรู้กับสังคม มีการทำงานเป็นกลุ่ม และวิจัยเชิงสหศาสตร์

ต่อมา Jeennoon (2020) ได้ศึกษาสถานภาพการวิจัยวรรณกรรมท้องถิ่นภาคเหนือ อีสาน และภาคกลางในรอบสองทศวรรษ (พ.ศ. 2540 - 2560) พบว่ามีงานวิจัย 343 เรื่อง จาก 35 สถาบัน กลุ่มสาขาวิชาด้านภาษาวรรณกรรม วรรณคดีเปรียบเทียบนำวรรณกรรมท้องถิ่นมาวิจัยมากที่สุด ประเด็นที่วิจัยมี 12 ประเด็น โดยนิยมใช้ข้อมูลจากหนังสือมากที่สุด มักเก็บข้อมูลจากงานวิจัยที่มีการรวบรวมไว้แล้ว ทำให้การขยายองค์ความรู้ด้านวรรณกรรมไม่ถ่องแท้ แต่มีแนวโน้มให้ความสำคัญกับการวิจัยเชิงสหวิทยาการมากขึ้น จากการวิจัยดังกล่าวทำให้เกิดบทความวิจัยที่นำเสนอผลการวิจัยแยกตามภูมิภาค ได้แก่ Jeennoon (2020) ศึกษาสถานภาพการวิจัยวรรณกรรมท้องถิ่นภาคอีสานในรอบสองทศวรรษ (พ.ศ. 2540 - 2560) พบว่ามีงานวิจัย 147 เรื่อง จาก 22 สถาบัน สถาบันการศึกษาในภาคอีสานนิยมนำวรรณกรรมท้องถิ่นมาเป็นข้อมูลวิจัยมากที่สุด ส่วนประเด็นที่นิยมคือการศึกษาองค์ประกอบวรรณกรรม จากนั้น Jeennoon (2021) ได้เสนอผลการศึกษาสถานภาพการวิจัยท้องถิ่นภาคเหนือจากตัวบทวรรณกรรมในรอบสองทศวรรษ (พ.ศ. 2540 - 2560) พบว่ามีงานวิจัย 133 เรื่อง จาก 19 สถาบัน สถาบันการศึกษาในภาคเหนือนิยมนำวรรณกรรมท้องถิ่นมาเป็นข้อมูลวิจัยมากที่สุด และนิยมศึกษาองค์ประกอบของวรรณกรรม รูปแบบ ภาษา เนื้อหา แนวคิด และภาพสะท้อน นอกจากนี้ Jeennoon (2021) ยังได้เสนอผลการศึกษาสถานภาพการวิจัยวรรณกรรมท้องถิ่นภาคกลางในรอบสองทศวรรษ (พ.ศ. 2540 - 2560) พบว่ามีงานวิจัย 63 เรื่อง จาก 16 สถาบันสถาบันการศึกษาในภาคกลางนำวรรณกรรมท้องถิ่นมาเป็นข้อมูลในการวิจัยมากที่สุด โดยนิยมใช้แนวคิดวรรณคดีศึกษามาวิเคราะห์องค์ประกอบวรรณกรรม การศึกษาทางคติชนวิทยา และการเปรียบเทียบ ตามลำดับ

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้น ทำให้ได้ความรู้เกี่ยวกับสถานภาพ และทิศทางการวิจัยวรรณกรรมท้องถิ่นภูมิภาคต่าง ๆ ทั้งยังทำให้เห็นได้ว่าการศึกษาวรรณกรรมท้องถิ่นของไทยมีมาไม่น้อยกว่า 50 ปีแล้ว โดยการวิจัยสถานภาพหรือภาพรวมของวรรณกรรมท้องถิ่นนั้นเป็นการแบ่งตามท้องถิ่น 4 ภูมิภาค คือ ภาคเหนือ ภาคอีสาน ภาคกลาง และภาคใต้ โดยยังไม่มีการศึกษาสถานภาพการวิจัยวรรณกรรมท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือเฉพาะเจาะจง งานวิจัยนี้จึงน่าจะเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการวิจัยวรรณกรรมท้องถิ่นให้สมบูรณ์ขึ้น อันอาจนำไปสู่การพัฒนาอัตลักษณ์ภูมิภาคตะวันออกต่อไป

4. กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัยนี้ผู้วิจัยประยุกต์จากแนวคิดของ Jeennoon (2018) ที่ศึกษาการทำวิจัยวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ในรอบสองทศวรรษ (พ.ศ. 2540 – 2560) และ Jeennoon (2020a) ศึกษาภาพการวิจัยวรรณกรรมท้องถิ่นภาคเหนือ อีสาน และภาคกลางในรอบสองทศวรรษ (พ.ศ. 2540 - 2560) โดยมีแผนผังกรอบแนวคิดดังนี้

5. ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเอกสาร มีวิธีการดำเนินการวิจัยและวิธีการสังเคราะห์ข้อมูลดังนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ทบทวนวรรณกรรม เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาและสถานภาพหรือภาพรวมการวิจัยวรรณกรรมท้องถิ่น

ขั้นที่ 2 รวบรวมข้อมูลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา ได้แก่ วิทยานิพนธ์ ปริญญานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ ระดับปริญญาโทและปริญญาเอก บทความวิจัยและรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ที่ใช้วรรณกรรมท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นข้อมูลในการวิจัย โดยสืบค้นข้อมูลจากฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ โครงการเครือข่ายห้องสมุดแห่งประเทศไทย (ThaiLIS – Thailand Library Integrated System) คลังข้อมูลงานวิจัยไทย (Thai National Research Repository: TNRR) และฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์ของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ รวมถึงรายงานวิจัย บทความ และเอกสารการวิจัยที่มีได้อยู่ในระบบสืบค้นจากฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

ขั้นที่ 3 นำข้อมูลที่ได้นำมาจัดกลุ่ม วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลตามประเด็นหัวข้อที่กำหนด

ขั้นที่ 4 สรุป อภิปรายผล และให้ข้อเสนอแนะการวิจัย

ขั้นที่ 5 เสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive analytics)

6. ผลการวิจัย

จากการสำรวจและรวบรวมข้อมูลงานวิจัยที่ใช้วรรณกรรมท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นข้อมูลในการวิจัยพบงานวิจัยจำนวน 51 เรื่อง ประกอบไปด้วยวิทยานิพนธ์ในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ 33 เรื่อง โดยจำแนกเป็นวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท 30 เรื่อง วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอก 3 เรื่อง และงานวิจัยของอาจารย์ นักวิชาการ และนักวิจัยในสถาบันต่าง ๆ 18 เรื่อง โดยมีสถาบันหรือหน่วยงาน สาขาวิชาที่ทำวิจัย และประเด็นหัวข้อที่วิจัย ดังนี้

1. สถาบันหรือหน่วยงาน และสาขาวิชาที่ทำวิจัย

สถาบันหรือหน่วยงาน และสาขาวิชาที่ทำวิจัยโดยใช้วรรณกรรมท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นข้อมูล มีดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1

สถาบันหรือหน่วยงานและสาขาวิชาที่ทำวิจัยวรรณกรรมท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สถาบัน/ หน่วยงาน	สาขาวิชา	จำนวนเรื่อง
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน/	ภาษาไทย	5
มหาวิทยาลัยบูรพา	ไทยศึกษา	1
	พัฒนศึกษา	1
	รายงานวิจัย	6
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	ภาษาไทย	6
	มัธยมศึกษา	1
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ	ภาษาไทย	6
	มานุษยดุริยางควิทยา	1
มหาวิทยาลัยศิลปากร	จารึกภาษาไทย	4
มหาวิทยาลัยมหิดล	วัฒนธรรมศึกษา	1
	รายงานวิจัย	2
มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี	รายงานวิจัย	6
มหาวิทยาลัยรามคำแหง	ไทยศึกษา	2
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช	หลักสูตรและการสอน	2
มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ	การสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง	1
มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์	รายงานวิจัย	2
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	การสอนภาษาไทย	2
Indiana University	Folklore	1
กรมส่งเสริมวัฒนธรรม	รายงานวิจัย	1
รวม		51

จากตารางข้างต้นเห็นได้ว่า สถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่มีการทำวิจัยโดยใช้วรรณกรรมท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นข้อมูลมี 13 สถาบัน ได้แก่ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน หรือปัจจุบันคือมหาวิทยาลัยบูรพา จำนวน 13 เรื่อง (25.5%) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน 7 เรื่อง (13.7%) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จำนวน 7 เรื่อง (13.7%) มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จำนวน 6 เรื่อง (11.8%) มหาวิทยาลัยศิลปากร จำนวน 4 เรื่อง (7.8%) มหาวิทยาลัยมหิดล จำนวน 3 เรื่อง (5.9%) มหาวิทยาลัยรามคำแหง จำนวน 2 เรื่อง (3.9%) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช จำนวน 2 เรื่อง

(3.9%) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จำนวน 2 เรื่อง (3.9%) มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์ จำนวน 2 เรื่อง (3.9%) มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ จำนวน 1 เรื่อง (2.0%) Indiana University จำนวน 1 เรื่อง (2.0%) และกรมส่งเสริมวัฒนธรรม จำนวน 1 เรื่อง (2.0%)

เมื่อพิจารณาสาขาวิชาที่ทำวิจัยพบว่าสาขาวิชาที่นิยมนำวรรณกรรมท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือมาใช้เป็นข้อมูลมากที่สุด ได้แก่ สาขาวิชาภาษาไทย จำนวน 27 เรื่อง รองลงมาคือสาขาวิชาดนตรี จำนวน 7 เรื่อง สาขาวิชาจารึกภาษาไทย จำนวน 4 เรื่อง สาขาวิชาไทยศึกษา จำนวน 3 เรื่อง สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน จำนวน 2 เรื่อง สาขาวิชาคติชนวิทยา มัธยมศึกษา พัฒนศึกษา วัฒนธรรมศึกษา การสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง สาขาการสอนภาษาไทย สังคมวิทยา และภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวนสาขาละ 1 เรื่อง ตามลำดับ ทำให้เห็นว่าความสนใจศึกษาวรรณกรรมท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะอยู่ในแวดวงการศึกษาสายสังคมศาสตร์

2. ประเด็นหัวข้อที่ทำวิจัย

จากการวิเคราะห์งานวิจัยที่ใช้วรรณกรรมท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นข้อมูลตั้งแต่ปี พ.ศ. 2510 – 2567 พบงานวิจัยจำนวน 51 เรื่อง งานวิจัยแต่ละเรื่องส่วนใหญ่มีประเด็นหัวข้อหรือวัตถุประสงค์ในการวิจัยมากกว่า 1 หัวข้อ ในการพิจารณาประเด็นหัวข้อที่วิจัยนี้ผู้วิจัยจึงได้นำวัตถุประสงค์และผลการวิจัยมาพิจารณาประกอบ แล้วจัดกลุ่มประเด็นหัวข้อพบว่า ประเด็นหัวข้อที่นักวิจัยนิยมนศึกษามี 9 ประเด็น เรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ การวิเคราะห์ด้านสังคม การวิเคราะห์องค์ประกอบวรรณกรรม การรวบรวม จำแนกประเภท หรือจัดแบบเรื่อง การปริวรรตต้นฉบับเอกสารตัวเขียน การวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ การวิจัยเชิงประวัติ การเปรียบเทียบ การวิจัยเชิงทดลอง และการวิจัยกระบวนการสืบทอด พัฒนา ประยุกต์ใช้หรือต่อยอดวรรณกรรม ดังนี้

2.1 การวิเคราะห์ด้านสังคม

งานวิจัยที่วิเคราะห์ด้านสังคมส่วนใหญ่เป็นการวิเคราะห์ภาพสะท้อนทางสังคมที่ปรากฏจากวรรณกรรมท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือและการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับสังคมเป็นประเด็นหัวข้อวิจัยที่พบมากที่สุด มีงานวิจัยจำนวน 28 เรื่อง กล่าวได้ว่ามากกว่ากึ่งหนึ่งที่ศึกษาในประเด็นนี้ เช่น วิทยานิพนธ์ของ Attagara (1967) เรื่อง The Folk Religion of Ban Nai, A Hamlet in Central Thailand ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ภาพสะท้อนทางความเชื่อ ความคิด และการปฏิบัติของชาวบ้านที่ปรากฏในเพลงแหล่พื้นเมืองและนิทานพื้นบ้านจากตำบลนาป่า อำเภอมือง จังหวัดชลบุรี, วิทยานิพนธ์ของ Sitthithaworn (1985) เป็นการวิเคราะห์สภาพสังคมที่ปรากฏในเนื้อหาปริศนาการทายใจอำเภอนนทบุรี จังหวัดชลบุรี, วิทยานิพนธ์ของ Deejrunk (1987) วิเคราะห์สภาพความเป็นอยู่ ความเชื่อ ประเพณีและค่านิยมของสังคมที่ปรากฏในวรรณกรรมนิทานเรื่องวงษะมาต ฉบับอำเภอดอนจาน จังหวัดปราจีนบุรี, วิทยานิพนธ์ของ Ketmayoon (1995) ศึกษาสภาพความเป็นอยู่ด้านสถาบันครอบครัว การประกอบอาชีพ ประเพณี ค่านิยม ความเชื่อ ที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านอำเภอดอนจาน จังหวัดตราด, วิทยานิพนธ์ของ Udomsilp (2005) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างนิทานกับสังคมวัฒนธรรมไทยพวนที่ปรากฏในนิทานชาดกไทย, และวิทยานิพนธ์ของ Donggu (2013) วิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมวัฒนธรรมที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านจังหวัดระยอง เป็นต้น

2.2 การวิเคราะห์องค์ประกอบวรรณกรรม

การวิเคราะห์องค์ประกอบวรรณกรรมเป็นประเด็นหัวข้อที่ได้รับความนิยมมากรองลงมา ส่วนใหญ่เป็นการวิเคราะห์เนื้อหา รูปแบบ ฉันทลักษณ์ ตัวละคร ภาษาและวรรณศิลป์ มีงานวิจัยจำนวน 25 เรื่องที่ศึกษาประเด็นนี้ เช่น ปรียุณานิพนธ์ของ Pruttipong (1981) ศึกษาเนื้อหาและรูปแบบฉันทลักษณ์ การใช้ภาษาของบทเพลงขวัญนาคอำเภอฟานทอง จังหวัดชลบุรี, ปรียุณานิพนธ์ของ DeeJrink (1987) วิเคราะห์พฤติกรรมของตัวละครในนิทานเรื่องวงษมาดฉบับอำเภอดำป้อม จังหวัดปราจีนบุรี, ปรียุณานิพนธ์ของ Menprasert (1987) ศึกษาบทบาทตัวละครตามสถานภาพในนิทานชาวบ้านตำบลคูยายหมื่น อำเภอสนาบชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา, วิทยานิพนธ์ของ Kasempolkoon (2004) เป็นการวิเคราะห์กลวิธีการใช้ภาษาเพื่อโน้มน้าวใจของเพลงบอกบุญจังหวัดตราด เป็นต้น

2.3 การรวบรวม จำแนกประเภท หรือจัดแบบเรื่อง

งานวิจัยประเด็นนี้เป็นการสำรวจรวบรวมวรรณกรรมท้องถิ่นภาคตะวันออก ทั้งที่ปรากฏในรูปแบบวรรณกรรมมุขปาฐะและวรรณกรรมลายลักษณ์ ซึ่งได้จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม สัมภาษณ์วิทยากร รวมทั้งศึกษาค้นคว้าจากเอกสารที่มีผู้รวบรวมเผยแพร่ไว้แล้ว แล้วนำข้อมูลที่รวบรวมได้มาจัดประเภทหรือหมวดหมู่ของวรรณกรรมเป็นประเด็นการวิจัยที่ได้รับความนิยมค่อนข้างมาก มีงานวิจัยจำนวน 21 เรื่องที่ศึกษาประเด็นนี้ เช่น งานวิจัยของ Thantawanit (1979) ซึ่งเป็นการศึกษาและรวบรวมวรรณกรรมพื้นบ้านภาคตะวันออก (ระยะต้น) ในจังหวัดชลบุรีและฉะเชิงเทรา พร้อมทั้งจำแนกประเภทของวรรณกรรมพื้นบ้านเหล่านั้น ในปีต่อมา Thantawanit (1980) ก็ได้ศึกษาและรวบรวมวรรณกรรมพื้นบ้านภาคตะวันออก (ระยะที่ 2) ได้แก่ วรรณกรรมจากตำบลตาขัน อำเภอบ้านค่าย และตำบลบ้านเพ อำเภอมือ จังหวัดระยอง, งานวิจัยของ Pinpart (1998) สำรวจเพลงพื้นบ้านภาคตะวันออก โดยศึกษาจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและสำรวจภาคสนาม เก็บข้อมูลจากจังหวัดในภาคตะวันออก 8 จังหวัด ได้แก่ ชลบุรี ระยอง จันทบุรี ตราด สระแก้ว ปราจีนบุรี นครนายก และฉะเชิงเทรา เป็นต้น

2.4 การปริวรรตต้นฉบับเอกสารตัวเขียน

การวิจัยในประเด็นนี้เป็นการศึกษาวรรณกรรมท้องถิ่นภาคตะวันออกที่เป็นต้นฉบับตัวเขียนบันทึกด้วยอักษรโบราณที่นิยมในอดีต ซึ่งมีทั้งอักษรขอม อักษรไทยน้อย อักษรไทยโบราณ และอักษรไทยย่อ โดยนิยมศึกษาลักษณะตัวอักษรที่ใช้บันทึก ทั้งพยัญชนะ สระ เครื่องหมาย อักษรวิธีที่ใช้เขียน มี 11 เรื่อง เช่น วิทยานิพนธ์ของ Sanpanich (1981) ปริวรรตต้นฉบับพระมาลัยซึ่งบันทึกด้วยอักษรขอมที่พบจากวัดราชบัลลังก์และวัดเนินซ้อ อำเภอกาแพง จังหวัดระยอง, วิทยานิพนธ์ของ Thamvaja (2002) ปริวรรตต้นฉบับใบลานอักษรขอมเรื่องมหาชาติกัมมชู้ชุก ฉบับเมืองชลบุรี จำนวน 10 ส่วน, วิทยานิพนธ์ของ Thupthom (2007) ปริวรรตเรื่องสังข์ขัตตชาต ฉบับจังหวัดจันทบุรี จากอักษรขอมเป็นภาษาไทย อักษรวิธีไทยปัจจุบัน, วิทยานิพนธ์ของ Somchit (2001) ปริวรรตต้นฉบับกลอนสวดเรื่อง “นางโกลวดี” จากอักษรไทย ภาษาไทยโบราณ เป็นภาษาไทยอักษรวิธีปัจจุบัน, วิทยานิพนธ์ของ Prombud (2020) ปริวรรตเรื่องฉันทันตชาตจากต้นฉบับอักษรไทยย่อ ฉบับวัดบ้านแลง จังหวัดระยอง เป็นต้น

2.5 การวิเคราะห์บทบาทหน้าที่

การวิจัยประเด็นบทบาทหน้าที่เป็นการวิจัยโดยใช้ทฤษฎีบทบาทหน้าที่ทางคติชนมาใช้ในการวิเคราะห์วรรณกรรมท้องถิ่นภาคตะวันออก พบงานวิจัยจำนวน 11 เรื่อง เช่น วิทยานิพนธ์ของ Jiansuwan (2003) ศึกษาบทบาทของบททำขวัญและพิธีทำขวัญของกลุ่มคนไทย ไทยพวน และไทยเขมร ที่จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่ามีบทบาทสร้างความสามัคคี รักษาวัฒนธรรมของกลุ่มและเชื่อมความสัมพันธ์ของชนทั้ง 3 กลุ่ม มีบทบาทให้กำลังใจ ให้ความอบอุ่นใจ สืบสานศีลธรรม จริยธรรม ควบคุมสังคม และให้ความเพลิดเพลิน, วิทยานิพนธ์ของ Kasempolkoon (2004) เป็นการศึกษาบทบาทของเพลงบอกบุญ จังหวัดตราด พบว่ามีบทบาทในการสืบทอดพระพุทธศาสนา ให้ความหวังเพื่อชดเชยสิ่งที่ขาดแคลน สร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เป็นสื่อพื้นบ้าน และให้ความบันเทิง, วิทยานิพนธ์ของ Udomsilp (2005) วิเคราะห์บทบาท

นิทานชาดกไทยพวนบ้านม่วงขาว ตำบลโคกปึก อำเภอสริมโกลส จังหวัดปราจีนบุรี พบว่ามีบทบาทให้ความบันเทิง ช่วยพัฒนาธรรมสมบูรณ์เข้มแข็งขึ้น เป็นเครื่องมือให้การศึกษา และควบคุมรักษาแบบแผนของสังคม เป็นต้น

2.6 การวิจัยเชิงประวัติ

การวิจัยประเด็นนี้เป็นการศึกษาประวัติความเป็นมาของเรื่องหรือความเป็นมาของต้นฉบับ มี 8 เรื่อง เช่น วิทยานิพนธ์ของ Sanpanich (1981) ศึกษาประวัติความเป็นมาของเรื่องพระมาลัยและต้นฉบับวัดราชบัลลังก์ และวัดเนินซ้อ จังหวัดระยอง พบว่าพระมาลัยเป็นเรื่องเก่าแก่ที่ภิกษุพม่าแต่งขึ้นราวปลายพุทธศตวรรษที่ 16 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 18 แพร่หลายในประเทศที่นับถือพุทธศาสนา ได้แก่ พม่า เขมร ลาว ลังกา และทั่วทุกภาคของไทย, วิทยานิพนธ์ของ Ruanlertboon (1987) ศึกษาประวัติความเป็นมาของเรื่องสินไชยฉบับปราจีนบุรี พบว่าต้นฉบับจารโดยนายธรรมทัตพวง ได้ต้นฉบับมาจากพระครูพิสิฐธรรมวุฒิ เจ้าอาวาสวัดม่วงขาว ตำบลโคกปึก อำเภอสริมโกลส จังหวัดปราจีนบุรี เป็นเรื่องเลียนแบบชาดกที่แพร่หลายในภาคอีสาน ใช้ขับลำในงานเทศกาล ผู้จารบันทึกไว้ว่าลงมือจารตั้งแต่เดือน 7 ปีชวด ขึ้น 4 ค่ำ วัน 5 วัน อมฤตโคก ยามอุทธรังราชา เขียนเสร็จปีชวด เดือน 9 ขึ้น 13 ค่ำ เวลาเย็นเข้า ยามอุทธรังราชา พ.ศ. 2467 ที่มาของชื่อเรื่องมาจากชื่อตัวละครเอกหมายถึงพระพุทธรูปเจ้าที่ลงมาปราบหม่มมารและสั่งสอนให้อยู่ในศีลธรรม มีจุดมุ่งหมายในการแต่งเพื่อขอพรให้บรรลุนิพพาน ขอพรให้ได้ตรัสรู้และถึงนิพพาน มีจุดมุ่งหมายซึ่งเป็นแก่นของเรื่องเพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม เป็นต้น

2.7 การเปรียบเทียบ

การวิจัยประเด็นนี้เป็นการนำวรรณกรรมท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งมีหลายสำนวนมาเปรียบเทียบกับกันในด้านต่าง ๆ มีทั้งการเปรียบเทียบสำนวนที่ปรากฏพบในจังหวัดเดียวกัน และเปรียบเทียบกับสำนวนที่พบในจังหวัดอื่น รวมถึงภูมิภาคอื่น มี 6 เรื่อง เช่น วิทยานิพนธ์ของ Pongkaew (1984) เป็นการเปรียบเทียบเรื่องพระรถ-เมรีฉบับต่าง ๆ ที่พบในประเทศไทยและนิทานต่างชาดที่มีเค้าโครงเรื่องในทำนองเดียวกันทั้งที่เป็นลายลักษณ์อักษรและมุขปาฐะ ผลการเปรียบเทียบสันนิษฐานได้ว่าพระรถ-เมรีของไทยรับอิทธิพลมาจากต่างประเทศในรูปของนิทานมุขปาฐะแล้วนำมาเพิ่มเติมอนุภาคและดัดแปลงรายละเอียดจนเป็นนิทานพื้นบ้านแบบไทย ๆ, วิทยานิพนธ์ของ Ruanlertboon (1987) เปรียบเทียบสินไชยฉบับปราจีนบุรีกับสังข์ศิลป์ชัยฉบับอุบลราชธานี พบว่ามีลักษณะการแต่ง เนื้อเรื่อง ถ้อยคำโวหารเฉพาะตน และรายละเอียดปลีกย่อยต่างกัน เป็นต้น

2.8 การวิจัยเชิงทดลอง

การวิจัยเชิงทดลองเป็นการนำวรรณกรรมท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือมาเป็นข้อมูลในการสร้างแผนการสอน โครงการ หรือกิจกรรมการเรียนการสอน ส่วนใหญ่เป็นวิทยานิพนธ์หรือปริญญาานิพนธ์ทางด้านหลักสูตรและการสอน พบวิทยานิพนธ์ที่ศึกษาในประเด็นนี้ 5 เรื่อง เช่น วิทยานิพนธ์ของ Chakkaphak (1994) เป็นการนำเสนอโครงการการเรียนการสอนนิทานพื้นบ้านระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในจังหวัดชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งได้รวบรวมนิทานพื้นบ้านลายลักษณ์อักษรและการสัมภาษณ์วิทยากรท้องถิ่นในจังหวัดชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด 81 เรื่อง มาจัดประเภทแล้วนำเสนอเป็นโครงการการเรียนการสอนนิทานพื้นบ้าน, งานวิจัยของ Promdit (2003) ซึ่งนำนิทานพื้นบ้านจังหวัดจันทบุรีมาทดลองใช้เป็นสื่อให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนอนุบาลจันทบุรีอ่านจับใจความ, วิทยานิพนธ์ของ Poolsawat (2013) เป็นการใช้นิทานพื้นบ้านจังหวัดสระแก้วมาเป็นสื่อพัฒนาการอ่านจับใจความและเขียนสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เป็นต้น

2.9 การวิจัยกระบวนการสืบทอด พัฒนา ประยุกต์ใช้ หรือต่อยอดวรรณกรรม

การวิจัยประเด็นนี้เป็นการศึกษากระบวนการสืบทอด การเรียนรู้เพื่อสืบสาน อนุรักษ์ พัฒนา เชื่อมโยงวรรณกรรมท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือสู่การท่องเที่ยวหรือบริบทเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และสร้างสื่อการสอนสมัยใหม่ มี 3 เรื่อง เช่น วิทยานิพนธ์ของ Pongpaiboon (2007) ศึกษากระบวนการเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเพลงโหงฟาง

ของจังหวัดตราดเพื่อจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นและผลิตสื่อเผยแพร่ และนำเสนอแนวทางอนุรักษ์รักษา, งานวิจัยของ Rujiranukul & Sirisoonthornpaibul เป็นการศึกษากระบวนการสืบทอดและแนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญา การเล่นทายโจ๊ก อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี

7. อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาศถานภาพการวิจัยวรรณกรรมท้องถิ่นภาคตะวันออกของไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2510 – 2567 มีข้อสังเกตที่น่าสนใจดังนี้

1. การวิจัยวรรณกรรมท้องถิ่นภาคตะวันออกแต่เดิมถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มวรรณกรรมท้องถิ่นภาคกลาง ยังไม่มีการแยกภูมิภาคโดยเฉพาะ งานวิจัยนี้จึงทำให้เห็นความเป็นมาของสถานภาพการวิจัยวรรณกรรมท้องถิ่นภาคตะวันออกกว่าเริ่มมีหลักฐานการศึกษาโดยนำวรรณกรรมท้องถิ่นภาคตะวันออกมาเป็นข้อมูลในการวิจัยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2510 งานวิจัยเรื่องแรกที่มีหลักฐานปรากฏคือวิทยานิพนธ์ปริญญาเอก สาขาคติชนวิทยา ของกิ่งแก้ว อัตถากร ซึ่งเสนอต่อมหาวิทยาลัยอินเดียนา (Indiana University) ประเทศสหรัฐอเมริกา ต่อมาเมื่ออาจารย์ นักวิจัย และนิสิตนักศึกษาสนใจนำวรรณกรรมท้องถิ่นภาคตะวันออกมาใช้เป็นข้อมูลในการวิจัยมาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน (ปีพ.ศ. 2567) พบงานวิจัยทั้งสิ้น 51 เรื่อง จากสถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรม 13 แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน หรือปัจจุบันคือมหาวิทยาลัยบูรพา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยรามคำแหง มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ มหาวิทยาลัยอินเดียนา (Indiana University) และกรมส่งเสริมวัฒนธรรม ส่วนสาขาวิชาที่นิยมทำวิจัยวรรณกรรมท้องถิ่นภาคตะวันออกมากที่สุดคือสาขาวิชาภาษาไทย จะเห็นได้ว่าสถาบันการศึกษาที่ตั้งในพื้นที่ภาคตะวันออกและสาขาวิชาภาษาไทยให้ความสนใจทำวิจัยวรรณกรรมท้องถิ่นภาคตะวันออกมากที่สุด สอดคล้องกับการวิจัยเรื่องสถานภาพการวิจัยวรรณกรรมท้องถิ่นภาคอีสานในรอบสองทศวรรษ (พ.ศ. 2540 – 2560) ของ Jeennoon (2020b) ที่พบว่าสถาบันการศึกษาในภาคอีสานและสาขาวิชาภาษาไทยให้ความสนใจทำวิจัยวรรณกรรมท้องถิ่นภาคอีสานมากที่สุด อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยสถานภาพการวิจัยท้องถิ่นภาคเหนือจากตัวบทวรรณกรรมในรอบสองทศวรรษ (พ.ศ. 2540 – 2560) ของ Jeennoon (2021a) ที่พบว่าสถาบันที่ตั้งอยู่ในภาคเหนือและสาขาวิชาในกลุ่มภาษา วรรณกรรม และวรรณคดีเปรียบเทียบ นิยมวิจัยวรรณกรรมท้องถิ่นภาคเหนือมากที่สุด นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการวิจัยสถานภาพการวิจัยวรรณกรรมท้องถิ่นภาคกลางในรอบสองทศวรรษ (พ.ศ. 2540 – 2560) ของ Jeennoon (2021b) ที่พบว่าสถาบันที่ตั้งอยู่ภาคกลางและสาขาวิชาภาษาไทยนิยมวิจัยวรรณกรรมท้องถิ่นภาคกลางมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสถาบันการศึกษาและหน่วยงานต่าง ๆ ทางศิลปวัฒนธรรมมักมีพันธกิจในการส่งเสริมพัฒนางานวิจัย ข้อมูลวรรณกรรมและภูมิปัญญาในท้องถิ่นของตน

2. การสังเคราะห์ประเด็นการวิจัยวรรณกรรมท้องถิ่นภาคตะวันออกพบว่างานวิจัยส่วนใหญ่มีประเด็นหรือวัตถุประสงค์ในการวิจัย 1 ประเด็นและมากกว่า 1 ประเด็น โดยส่วนใหญ่มักจะมีประเด็นการวิจัยมากกว่า 1 ประเด็นเรียงลำดับประเด็นการวิจัยที่พบจากมากไปน้อย ได้แก่ การวิเคราะห์ด้านสังคม การวิเคราะห์องค์ประกอบวรรณกรรม การรวบรวม จำแนกประเภท หรือจัดแบบเรื่อง การปริวรรตต้นฉบับ การวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ การศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ความเป็นมา การเปรียบเทียบต้นฉบับ การวิจัยเชิงทดลอง และการวิจัยกระบวนการสืบทอด การพัฒนา ประยุกต์ใช้ หรือต่อยอดวรรณกรรม ตามลำดับ สอดคล้องกับการวิจัยเรื่องสถานภาพการวิจัยวรรณกรรมท้องถิ่นภาคอีสานในรอบสองทศวรรษ (พ.ศ. 2540 – 2560) ของ Jeennoon (2020b) ที่พบว่าการศึกษาเชิงสังคมเป็นประเด็นที่พบมากที่สุด รองลงมาคือการศึกษาองค์ประกอบวรรณกรรม แต่แตกต่างจากงานวิจัยสถานภาพการวิจัย “ท้องถิ่นภาคเหนือ” จากตัวบทวรรณกรรมในรอบสองทศวรรษ (พ.ศ. 2540 – 2560) ของ Jeennoon (2021a) ที่พบว่านิยามศึกษาองค์ประกอบวรรณกรรมมากที่สุด รองลงมา

เป็นการศึกษาภูมิปัญญา วัฒนธรรม เช่นเดียวกับงานวิจัยสถานภาพการวิจัยวรรณกรรมท้องถิ่นภาคกลางในรอบสองทศวรรษ (พ.ศ. 2540 – 2560) ของ Jeennoon (2021b) ที่พบว่านิยามศึกษาองค์ประกอบวรรณกรรมมากที่สุด และงานวิจัยเรื่องทิศทางการทำวิจัยวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ในรอบสองทศวรรษ (พ.ศ. 2540 – 2560) ของ Jeennoon (2018) ที่พบว่านิยามวิจัยองค์ประกอบทางวรรณกรรม อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่าการวิจัยองค์ประกอบของวรรณกรรมเป็นประเด็นการวิจัยที่นับว่าได้รับความนิยมมากในการวิจัยวรรณกรรมท้องถิ่นทุกภูมิภาค ส่วนเหตุที่การวิจัยวรรณกรรมท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้รับความนิยมมากในการวิจัยวรรณกรรมท้องถิ่นทุกภูมิภาคนี้ประกอบไปด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลาย ประชากรมีวิถีชีวิต ความเชื่อ และค่านิยมตามบริบทสังคมที่มีลักษณะเฉพาะถิ่น ซึ่งลักษณะดังกล่าวมักถูกสอดแทรกไว้ในวรรณกรรม ทำให้นักวิจัยตลอดทั้งนิตินักศึกษานิยมวิเคราะห์ในประเด็นดังกล่าว

สำหรับข้อมูลวรรณกรรมท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่นักวิจัยนิยมใช้เป็นข้อมูลในการวิจัยมากที่สุดคือนิทานพื้นบ้าน มีทั้งนิทานมุขปาฐะและนิทานที่เป็นลายลักษณ์ การศึกษาปริศนาคำทาย บทร้องพื้นบ้าน หรืออื่น ๆ ยังมีในปริมาณน้อย อย่างไรก็ตามจะยังมีการวิจัยนิทานพื้นบ้านจำนวนมากแต่ก็ยังคงไม่ครอบคลุมพื้นที่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งทำให้เห็นว่ายังมีช่องว่างสำหรับนักวิจัยที่สนใจวิจัยวรรณกรรมท้องถิ่นได้อีกมาก ส่วนทิศทางการวิจัยวรรณกรรมท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือสังเกตได้ว่าเริ่มมีความนิยมนำตัวบทวรรณกรรมท้องถิ่นมาวิจัยเชื่อมโยงกับศาสตร์อื่นหรือนโยบายของรัฐบาลรวมถึงหน่วยงานที่ให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจและส่งเสริมพัฒนาชุมชน ตลอดจนการยกระดับการศึกษาเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบททางเทคโนโลยีสารสนเทศที่เปลี่ยนแปลงไป นักวิจัยจึงมีการวิจัยวรรณกรรมท้องถิ่นเชื่อมโยงกับบริบทสังคมให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว และมีการนำวรรณกรรมท้องถิ่นมาสร้างนวัตกรรมสื่อการสอนที่ทันสมัยอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีการวิจัยเพื่ออนุรักษ์และสืบทอดวรรณกรรมท้องถิ่นประเภทบทร้องเพลงพื้นบ้านเพื่อยกย่องวิถีพื้นบ้านและส่งเสริมอัตลักษณ์ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้คงอยู่สืบไปด้วย

8. องค์ความรู้ใหม่

1. ข้อมูลวรรณกรรมท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่สามารถนำมาเป็นข้อมูลในการวิจัยได้ยังมีอีกมาก เช่น นิทานพื้นบ้านรูปแบบมุขปาฐะที่เล่าสู่กันฟังในชุมชนหรือท้องถิ่นที่ยังไม่ได้มีการเก็บข้อมูลในการวิจัยมาก่อน หรือแม้ชุมชนนั้นเคยมีการเก็บข้อมูลทำวิจัยมาแล้วแต่กาลเวลาที่ผ่านล่วงเลยไปอาจทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือพลวัตของนิทานที่ต่างไปจากอดีตได้นอกจากนี้นิทานพื้นบ้านรูปแบบลายลักษณ์ที่บันทึกเป็นเอกสารตัวเขียนไว้ในเอกสารโบราณก็ยังมีอีกมากที่ยังไม่ได้รับการปริวรรตเผยแพร่และศึกษาให้เป็นที่รู้จักกว้างขวาง

2. ทิศทางการวิจัยวรรณกรรมท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือสามารถใช้แนวทางที่หลากหลายโดยนำนโยบายเศรษฐกิจสร้างสรรค์ดิชนสร้างสรรค์ และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศให้เกิดประโยชน์ที่เป็นรูปธรรม

9. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. สามารถนำผลการวิจัยไปวิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อต่อยอดสืบสานและเผยแพร่องค์ความรู้จากวรรณกรรมท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทั้งในระดับสถาบันการศึกษาและหน่วยงานศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น สร้างสื่อหรือนวัตกรรมแสดงสถานภาพการวิจัยวรรณกรรมท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การนำวรรณกรรมท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือมาเชื่อมโยงกับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นที่มีอยู่เดิมหรือสร้างสรรค์ใหม่เพื่อสร้างอัตลักษณ์และเพิ่มมูลค่า อีกทั้งยังเป็นการกระตุ้นให้เกิดการต่อยอดการส่งเสริมวรรณกรรมท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้แพร่หลายต่อไป นอกจากนี้อาจนำผลการวิจัยไปใช้สร้างบทเรียนส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนหรือการวิจัย เพื่อสนับสนุนให้มีการเก็บข้อมูลวรรณกรรมท้องถิ่นให้ครบถ้วนทุกพื้นที่

2. สร้างหลักสูตรที่ส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับอักษรโบราณในท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียง โดยเฉพาะอักษรขอม อาจมีอักษรธรรมอีสานและอักษรไทยน้อยบ้างในพื้นที่ที่มีประชากรอพยพหรือรับวัฒนธรรมอีสานและลาวเข้ามา เนื่องจากยังมีวรรณกรรมลายลักษณ์ในภาคตะวันออกเฉียงซึ่งเป็นเอกสารตัวเขียนด้วยตัวอักษรโบราณอีกจำนวนมากที่ยังไม่มีการปริวรรต เผยแพร่ให้เป็นที่รู้จักกว้างขวาง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวรรณกรรมท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงประเภทมุขปาฐะและลายลักษณ์ที่ยังไม่ได้รับการศึกษา หรือยังมีการศึกษาไม่มาก เช่น วรรณกรรมทำนายน ถุกษ์ยาม ตำรายา เพลงพื้นบ้าน ปริศนาคำทาย

2. ควรมีการปริวรรตและศึกษาวรรณกรรมลายลักษณ์ประเภทเอกสารตัวเขียนที่บันทึกด้วยตัวอักษรโบราณที่นิยมในท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงในอดีตให้เป็นที่รู้จักแพร่หลาย

3. ควรขยายองค์ความรู้ด้วยการวิจัยเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เช่น การวิจัยเรื่องเล่าและตำนานเกี่ยวกับท้องทะเลภาคตะวันออกเฉียงกับการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การปริวรรตและศึกษาคัมภีร์ ตำรายาหรือสมุนไพรภาคตะวันออกเฉียงสามารถนำมาสร้างผลิตภัณฑ์สุขภาพเชิงวัฒนธรรมได้อย่างไร พลวัตของนิทานพื้นบ้านในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกเฉียงมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อสะท้อนภาพสังคมอุตสาหกรรมสมัยใหม่อย่างไร เป็นต้น

REFERENCE

- Attagara, K. (1967). *The Folk Religion of Ban Nai, A Hamlet in Central Thailand*. [Unpublished Doctoral dissertation]. Indiana University.
- Chakkaphak, A. (1994). A proposed Instructional Program of The Folk Tale Subject at The Lower secondary education level in the east coast provinces. [Master's Thesis, Chulalongkorn University].
<https://cuir.car.chula.ac.th/xmlui/handle/123456789/34425> [In Thai]
- Chucheun, K. (2007). *Thai local literature*. Odeonstore. [In Thai]
- Chumpol, P. (2015). *Foundation of Local Literature of the Four Regions*. Odeonstore. [In Thai]
- Damsri, W. (2011). *Local Literature: Concepts, Study Guidelines, and a Case Study of Nakhon Si Thammarat*. Nakhon Si Thammarat Rajabhat University Cultural Center. [In Thai]
- Deejrink, U. (1987). *An Analytical Study of Wong Ya Mat, A Literary work of Amphoe Khokpeep Changwat Prachinburi*. [Master's Thesis, Srinakharinwirot University]. https://prachinburi.m-culture.go.th/web-upload/1011xaa052b92d0eafcf04cfe8d3c49932343/m_magazine/8438/1758/file_download/f523d0ff00c84305d0c815ca9aa5b046.pdf [In Thai]
- Department of Cultural Promotion. (2016). *Folklore literature: The Nation's Heritage of Cultural Wisdom*. The Office of Printing Mill of War Veterans Organization of Thailand (WVO). [In Thai]
- Donggu, X. (2013). *Reflection of Social and Culture in Folk Tales of Rayong Province*. [Master's Thesis, Huachiew Chalermprakiet University]. [In Thai]
- Hongsuwan, P. (2018). *Isan Literature Studies: Lessons from Past, Path to the Future*. Thai Studies CU.
<http://www.thaistudies.chula.ac.th/2018/12/17/ถอดบทเรียนวรรณกรรมอีสาน> [In Thai]
- Institute of Thai Studies, Chulalongkorn University. (2022, January 17). *Thai Studies Snippet: The Meaning of Local Literature*. https://www.facebook.com/ThaiStudiesCU/photos/a.195761767229440/2204220109716919/?paipv=0&eav=AfaKQ7ZfjOCE7YDzJet4tOqtX6oBhDup-8zoZIRhHyLD2atp8CGSttJ2injbshUw1BA&_rdr [In Thai]
- Jeennoon, P. (2018). Research Directions on the South Regional Literature in 2 decades (2540-2560). *Inthaninthaksin Journal*, 13(3), 83 – 111. [In Thai]
- Jeennoon, P. (2020a). *The status of the North, the Northeastern and the Central Regional Literature Researches in 2 decades (1997-2017)*. Thaksin University. [In Thai]
- Jeennoon, P. (2020b). The status of the Northeastern Regional Literature Researches in 2 decades (1997-2017). *Humanities & Social Sciences*, 37(2), 228 – 257. [In Thai]
- Jeennoon, P. (2021a). Status of Research Studies on “Local North Thailand” in Literature over the Last Two Decades (1997-2017). *Journal of Humanities, Naresuan University*, 18(2), 41 – 58. [In Thai]
- Jeennoon, P. (2021b). The status of the Central Regional Literature Researches in TwoDecades (1997 - 2017). *Journal of Liberal Arts, Thammasat University*, 21(1), 214 – 237. [In Thai]

- Jiensuwan, S. (2003). *Analytical study of Tham Khwan texts and ritual of the Thai, Phuan and Khmer ethnic groups in Changwat Chachoengsao*. [Master's Thesis, Chulalongkorn University].
<https://digiverse.chula.ac.th/Info/item/dc:55896> [In Thai]
- Kasempolkoon, A. (2004). *Donation songs in changwat Trat : persuasive techniques and social function*. [Master's Thesis, Chulalongkorn University].
<https://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/25658> [In Thai]
- Ketmayoon, J. (1995). *Way of Life in folktale, Amphoe Khlong Yai, Changwat Trat: An Analysis Study*. [Master's Thesis, Srinakharinwirot University]. http://thesis.swu.ac.th/swuthesis/Tha/Jongkon_K.pdf [In Thai]
- Menprasert, C. (1987). *An Analysis of Folktales in Tambon Khu Yai Mi, Amphoe Sanam Chai Khet, Changwat Chachoengsao*. [Master's Thesis, Srinakharinwirot University].
http://thesis.swu.ac.th/swuthesis/Tha/Chinda_M.pdf [In Thai]
- Office of the Royal Society. (2017). *Royal Institute Dictionary of Literary Terms* (Revised Edition) (2nd ed.). Office of the Royal Society. [In Thai]
- Office of the Royal Society. (2024). *geographic regional division*. <http://legacy.orst.go.th/?knowledge=การแบ่งภูมิภาคทางภูมิศาสตร์>. [In Thai]
- Pinpart, C. (1998). *Survey of Thai Eastern Folksong. Department of Cultural Promotion*.
<http://research.culture.go.th/index.php/research/ct/item/457-2012-09-16-09-05-58.html> [In Thai]
- Pongpailoon, C. (2007). *Learning and Transmitting Process of local wisdom: A case study on Hongfang folksong in Trat Province*. [Master's Thesis, Burapha University].
<https://buuir.buu.ac.th/xmlui/handle/1234567890/15200> [In Thai]
- Poolsawat, P. (2013). *The Use of Folktales in Sa Kaew Province to Develop Interpretive Reading toward Creative Writing of Mathayom Suksa I Students at Begrim School in Sa Kaew Province*. [Master's Thesis, Sukhothai Thammathirat University]. [In Thai]
- Poungkaew, N. (1984). *A comparative study of various versions of Phra Rot – Meri*. [Master's Thesis, Chulalongkorn University]. <https://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/17840> [In Thai]
- Praiwan, R. (2008). *Regional Literature*. Dhonburi Rajabhat University. [In Thai]
- Prangwatana, S. (2018). *Three Decades of Lanna literature Studies (1987 - 2017)*. Thai Studies CU.
<http://www.thaistudies.chula.ac.th/2018/12/17/สามทศวรรษแห่งวรรณกรรม> [In Thai]
- Prombud, P. (2020). *Literature's study CHADDANTA-JATAKA Thai-Yor scripts of Wat Banlaeng, Rayong, Thailand*. [Master's Thesis, Silpakorn University].
<http://ithesis-ir.su.ac.th/dspace/handle/123456789/2968> [In Thai]
- Promdit, S. (2003). *The Effects of Using Chanthaburi Folktales on The Reading Comprehension of Prathom Suksa II Students at Anuban Chanthaburi School in Chanthaburi Provinnce*. [Master's Thesis, Sukhothai Thammathirat University]. [In Thai]

- Pruttipong, P. (1981). *Lae from Amphoe Phan Thong, Changwat Chon Buri*. [Master's Thesis, Srinakharinwirot University]. <https://ir.swu.ac.th/bitstreams/822b4539-99da-4f3d-b950-9e07e617fb90/download> [In Thai]
- Punnotoke, T. (2000). *Comparative Analysis of Regional Literature* (2nd ed.). Ramkhamhaeng University. [In Thai]
- Ruanlertboon, B. (1987). *A critical study of the Prachin Buri version of Sinsai*. [Master's Thesis, Silpakorn University]. <https://sure.su.ac.th/xmlui/bitstream/handle/123456789/1848/fulltext.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [In Thai]
- Rujiranukul, P. & Sirisoonthornpaibul, K. *The Inheritance Process and Guidelines to reserve Local Wisdom: A Case study of Riddle Game at Phanatnikhom, Chonburi*. Rambhai Barni Rajabhat University. <https://ereseach.rbru.ac.th/showthesis.php?theid=1439&depid=3> [In Thai]
- Sanpanich, C. (1981). *The Phra Malai: A Critical Study*. [Master's Thesis, Silpakorn University]. <https://sure.su.ac.th/xmlui/bitstream/handle/123456789/1799/fulltext.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [In Thai]
- Sitthithaworn, P. (1985). *A study of riddles, "joke", in Amphoe Phanatnikhom, Changwat Chonburi*. [Master's Thesis, Srinakharinwirot University]. <https://ir.swu.ac.th/entities/publication/f1a40efe-ee70-4ae7-9d16-ecb7cf8c0f4e> [In Thai]
- Somchit, R. (2001). *An Analytical Study on Klon Suat: Nang Bhogavati*. [Master's Thesis, Burapha University]. https://digital_collect.lib.buu.ac.th/dcms/files//01170/title.pdf [In Thai]
- Thamvaja, W. (2002). *Mahajati kand Jujaka of The National Library, Chonburi: A Critical Study of Local Literature*. [Master's Thesis, Burapha University]. <https://webopac.lib.buu.ac.th/bibitem?bibid=b00210872> [In Thai]
- Thantawanit, T. (1979). *A Study of Folk Literature of Eastern Thailand (Initial Phase)*. Language and Culture of Eastern Thailand Research Project, Srinakharinwirot University Bangsaen. <http://dbsrv.lib.buu.ac.th/buuarchive/files/original/3910896a49359200d670d19db5d0206b.pdf> [In Thai]
- Thantawanit, T. (1980). *A Study of Folk Literature of Eastern Thailand (second phase) Folk Literature from Tambon Tha Khan, Amphoe Ban Khai and Tambon Ban Phae, Amphoe Muag Changwat Rayong*. The Eastern Cultural Promotion Center Project, Srinakharinwirot University Bangsaen. <http://dbsrv.lib.buu.ac.th/buuarchive/files/original/2680639d08b75ee3982fca5feaf33d7a.pdf> [In Thai]
- Thupthom, D. (2007). *The analytical study of a Chanthaburi Province version of the Sangkhatpatta Jataka*. [Master's Thesis, Silpakorn University]. https://sure.su.ac.th/xmlui/bitstream/handle/123456789/264/MA_Dullaya_Thupthom.pdf?sequence=3&isAllowed=y [In Thai]
- Udomsilp, W. (2005). *An Analytical Study Jataka's Thaiphuan Muang Khaow, Tambon Khok Piep, Amphor Srimahosot, Changwat Prachinburi*. [Master's Thesis, Srinakharinwirot University]. [http://thesis.swu.ac.th/swuthesis/Tha\(M.A.\)/Walawan_U.pdf](http://thesis.swu.ac.th/swuthesis/Tha(M.A.)/Walawan_U.pdf) [In Thai]